

# NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.  
Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta

GODINA II.

ŠIBENIK, 23. kolovoza 1912.

BROJ 36.

# NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.  
Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8.  
Plativo i tuživo u Šibeniku.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“  
D.r V. Iljadica i drugovi — Šibenik.  
Odgovorni urednik: IVAN SLAVICA.

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta po pogodbi. Priopćenja i zahvale po 20 para po retku. Plaća se sve unaprijed.

## Izjava šibenske omladine.

Hrvatska i srpska omladina u Šibeniku na sastanku dne 19.-VIII.-1912. jednoglasno je zaključila:

- Javno prosvjeduje protiv tirjanskog režima vlasti u našim zemljama, a osobito u Hrvatskoj;
- pridružuje se izjavama bratske omladine iz Istre, Rijeke i Sušaka, te najvećom solidarnošću prisvaja iznesene njihove predloge;
- ogorčeno traži, da se skandalozni postupak zagrebačkih „vještaka“ i „neodvisnih“ sudaca od cijelog našeg naroda ožigoše;
- pozivlje cio naš narod, da na bilo koji način burno prosvjeduje protiv uvagjanja apsolutizma i da svjesno i energično ustane u obranu svojih prava;
- zahtjeva od svih staleža našeg naroda, da se poimence identificiraju sa stanovništem omladine i da to djelom pokažu;
- stavlja u dužnost cijelome narodu, da povede veliku akciju za reviziju cijelog procesa protiv Jukića i drugova, a u tome nek traži pomoć kod svakoga, kome su amaneti pravda i sloboda; te — zove svu ostalu omladinu u svim našim krajevima, da jednoglasno istupi na ovaj i ovakav način.

Hrvatska i srpska omladina u Šibeniku.

## § 11 k. z.

„Radi misli i nutarnjih nakana... nitko ne može biti pozvan na odgovornost.“

U ovoj eri, kad paragrafi državnih odvjetnika igraju u našem žurnalističkom i političkom životu najvećuju ulogu, kad pred silom „zakona“ sve puzi „u prahu, sve u strahu“ — kako reče „zlotvor“ L. J. — iskopasmo i mi iz našeg starinskog penalnog kodeksa jednu paragrafsku kvaku, i stavljamo je evo pred oči naše publike, nebi li i naši „očevi domovine“ stekli malo kuraže i uvidili, da mogu barem slobodno misliti i osjećati, kad ne smiju rodoljubno djelovati.

Da, i mi gragjani ove „ustavne“ države i mi „Kaisertreue Kroaten“ — ipak nešto po zakonu smijemo i možemo! Ne možemo doista govoriti, ni pisati koliko bi htjeli i trebali, nego toliko i

dotle, dok državni odvjetnik i politički komesar ne vikne: *verboten*; ne možemo se sastajati, ni sakupljati, jer je to „ugroženje javnog reda i mira“; ne možemo, pače je strogo zabranjeno, manifestirati i demonstrirati za uspostavljenje pogaženih nam prava i slobodina i proti tiraniji, zatvaranju, vješanju jer to njesu naši posli, nego onih gori „dove si puote, ciò che si vuole...“: ni zaviti se u crnim radi opće narodne žalosti ne možemo, a ni kravim crvenim tinte ne smijemo pozdravljati borbu naše gažene omladine, jer i žalost i radost naša regulira se samo prama bojem državnih organa i samo kad državnim aparatu ustreda možemo klicati „živio!“, pjevati „lijepu našu“, eventualno i vikati „dolje Magjari!“ i „van s njima!“ Vako na pr. na 18. kolovoza svi gragjani, pa makar ih stezala u srcu najveća žalost radi progone, zatvarane i vješane najbolje im djece, pa makar im na vrhu jezika stajao najogorčeniји prosvjed, *moraju* se veseliti; općina (i „najradikalnija“ kao naša! op. ur.) *mora* apelirati proglašenom na građane, da se raduju i okite barjacima; načelnik, inače rodoljub „spreman na sve“ (kako ono sam reče naš poglaviti D.r Krstelj!) *mora* da navuče gala-odijelo, natuče „kanu“ i trči na oficirski „diner“; glazba (pa makar talijanska) *mora* da cijelo jutro obilazi, a na večer koncertira i u najhrvatskijem Kresimirovom gradu; svijetle po prozorima i bengali *moraju* se paliti; hrvatsko, srpski narod *mora* se veseliti, pa makar se njihala vješala tanka u sred domovine! „Ridi pagliaccio!“

A ipak misliti i osjećati može po zakonu što tko hoće i zar bi „veleizdajnikom“ mogli krstiti onoga, kojega radi pogažene slobode i narodne žalosti u grlu tako steže, da ne može da kliče „živio!“ ni na 18. kolovoza!

„Očevi domovine“ naše i vi ste za § 11 k. z. znali i vi ste mislili i osjećali kò i djeca naša, pa čemu ste onda glumili? Čemu komedijate i pred sjedim vladarom, kad ste ga baš na dan njegova rojendana mogli osvjedočiti, da vas u duši boli, u srcu steže, u grlu sapinje...?

Osjećati i misliti smijemo kako hoćemo i nitko nam to zabraniti ne može. U stanovitom času možemo dapače *svi* stanovito i *jednako* misliti i osjećati.

Ali tko bi imao toliko odvažnosti, da pored ovakove „slobode štampe“ kakva je kod nas, reče

ono, što mi *svi* u ovaj čas mislimo, što osjećamo sada, kad čitava domovina naša ječi pod kopitom najgrijeg apsolutizma, kad čitav zakon leži u komesarskom topuzu.

U tamnim ćelijama trunu djeca, plemenita i ponosna djeca naroda svoga, puna karaktera i čiste domovinske ljubavi; ogorčeno stiskaju nemoćne pesti, tresu lancima, škriplju zubina... I nebo bi nad njima proplakalo!... A očevi njihovi mukom muče i gledaju strpljivo teške muke djece svoje...

Pardon, državni odvjetniče, ne primiči modre olovke! Još nijesam prešao granice § 11 k. z.; ovo su još sve samo misli, maštarije, impresije... Pada mi na pamet sredovječna tiranija stare „Senenissime“ mletačke i hoću da provedem čitaoca duhom preko „mosta od uzdaha“ u raskošni „palazzo ducale“ pred zloglasni „consiglio“ stare mletačke „pravde“... Policjoti i žbiri sabirahu — u ono vrijeme — „urotničke“ spise i anonimne tužbe, što ih je crna špijunska ruka krišom ubacivala u zjala škrinjâ „ad hoc“ postavljenih tik do vrata predsoblja zloglasne sudnice... „Urotnici“ bivahu pohvatani, pred inkviziciju dovedeni, na torture stavljeni... Zapisnici se iskrivljivahu... Rasprava je brzo slijedila: Crni suci sabirahu se kroz tajne hodnike i zauzimahu odregjena im mjesta u „consigliu“, da na dani znak viknu: na smrt!... Obrane nije bilo, a nije je ni trebalo... „Zlotvor“ — su nakon osude odvlačili žbiri kroz mračne hodnike i zazidali u niske, vlažne ćelije bez svjetla i zraka... Onamo u dnu, u onom tijesnom, mračnom uglu visjela je sjekira giljotine... glava bi vrenula, a topla mučenička krv šiknula kroz sasječene vratne žile i žlijebom se cijedila u mutnu vodu venecijanskog „ria“... Voda bi se zarumenila u krvi kano od stida...

„Ciceroni“ venecijanski pričaju nam tako — to im je zanat; putnici ih znatiželjno slušaju, a finale je svih tih priča dakako — patakun.

I kod nas žurnalistički „ciceroni“ pričaju o „zlotvorima“, „veleizdajnicima“ i vješalima — to im je zanat. „Očevi domovine“ naše grme proti tiraniji i progonima, a sve to i opet svršava — patakunom „za žrtve“.

Patakunima se kod nas otkupljuje čitavo rodoljublje. Inače sve stvari ostaju pri starom: „Radikali“ zastupnici pobiru svoje dnevnice i kad su

## PODLISTAK.

### Tri knjige.

Primili smo na prikaz:

1. „Zadnji popis pučanstva u Dalmaciji“ od Manfreda Makale, osjaj, tehničara u Beču. Naklada „Adria“ Beč II. 1912.

Ova knjiga zaslužuje osobitu pažnju, pa ćemo se i mi na nju osvrnuti. U njoj nalazimo prelijepih i tačnih podataka o stanju Dalmacije, pa ju je vrijedno i interesantno prolistati.

Kraljevina Dalmacija je od 17 austrijskih pokrajina po broju pučanstva na 10 mjestu. Dne 31. decembra 1910. bilo je popisano 645.666 prisutnih osoba, a među njima 10.811 stranih državljana. U zadnjem se je deceniju broj stanovnika povećao za 51.882 ili 8.7%, dok je u predzadnjem deceniju to povećanje bilo daleko veće i iznašalo je 12.6%. U predzadnjem je deceniju Dalmacija po povećanju dolazila na četvrto mjesto, te su je samo Donja Austrija, Trst i Bukovina nadmašivali, dok je zadnjeg decenija mogla zauzeti tek 11 mjesto! Pisac nam dalje razlaže, da uzrok tome mršavome povećanju nije u slabom prelićku ro-

gjenih, već u jakome iseljivanju, koje je u zadnjemu deceniju doseglo jaku cifru od 31.814 osoba. Zalosna je ta činjenica, a mora za nas biti jako karakteristična.

Najveći kotar u Dalmaciji, Split, pokazuje najveće apsolutno povećanje 9.311 osoba ili 10.31% najmanje pako Dubrovnik od 292 ili 0.71%. Najvećma kotari Hvar i Brač radi iseljavanja pokazuju veliko umanjjenje stanovništva. Po tablicama, zgodno urejenim, može se tačno razabrati, kakvo je bilo iseljivanje, a osobito u Sjedinjenim državama. Godine 1909. Hrvatâ i Srbâ iselilo se je 22.603.

Prilike stanovanja su kod nas identične onima u Bosni i Hercegovini. U Bosni dolazi na svaku kuću 0.97 stranaka, u Dalmaciji 0.86. Na jednu kuću otpada u Bosni 5.96 osoba, u Dalmaciji 5. U god. 1910. opaža se velika napućenost kuća u kotaru inotskom.

God. 1910. na pučanstvo Dalmacije dolazilo je 322.763 muških i 322.903 ženskih, dakle na 1000 muških upravo 1000 ženskih. Sravnivši oba popisa god. 1900. i 1910. opažamo, da svi kotari osim Kotora i Šibenika pokazuju jako umanjjenje muških prema ženskim.

U Dalmaciji su brojile:

Rimokatolička: — godine 1890.: 439.536 ili

83.33%. — god. 1900.: 496.778 ili 83.66%. — god. 1910.: 538.001 ili 83.35%;

grčkoistočna: — god. 1890.: 97.009 ili 16.50%. — god. 1900. 96.279 ili 16.22%. — god. 1910.: 105.335 ili 16.31%;

ostale vjere. — god. 1890.: 881 ili 0.17%. — god. 1900.: 727 ili 0.12%. — god. 1910.: 2.230 ili 0.34%.

God. 1910. hrvatskim ili srpskim općilo je u Dalmaciji 610.669, a 12.028 talijanskim, a ostali su jezici ovako bili zastupani:

Njemački 3.081, češki 1.412, poljski 301, rusinski 811, slovenski 542, rumunjski 7, magjarski 4. Ovaj je razmjer pri tri zadnja popisa:

God.	hrvatski ili srpski:	talijanski:
1890.	501.307 (96.2%)	16.000 (3.1%)
1900.	565.276 (96.7%)	15.279 (2.6%)
1910.	610.669 (96.2%)	18.028 (2.8%)

Talijanski je jezik dakle u razmjeru hrvatskog ili srpskog u svim kotarima osim Zadra u neznatnoj manjini. Na zaderski kotar dolazi 14.1% talijanskog jezika. Najveće se povećanje opaža u kotaru zaderskom 1.1%, te splitskom za 0.9%. Naj jače umanjjenje u kotaru šibenskom za 1.7%, gdje je talijanski živalj potisnut od 2.1% na 0.4%, te kotorskom 0.7%. Povećanju talijanskog jezika

SE NE VRAĆAJU. — POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. — E RAČUNAJU 16 PAR PETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. — NJA I ZAHVALE 20 PARA PO RETKU. —

INAJSTIĆ.

Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, in; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktivaj radi mnogih ajživahniji, najuje, duguje svoj

risiti, ako mogi alno čuvstvo, naći alijani bili psihološko prema svom nego najvećma evo to je baza

na logično izviru, gi tijkovi unuke. Nacijonaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko istellini objelodalia“ nekoliko člurugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva

oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u konia, nije nikad zaitanja i probleme e razlika izmegju e bave ovim proicijonalista), samo ene stranke konzivotu cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča u vretencu izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a starcu: žuljala je ar onda načini sljaku buvene; u toj prvaj rirode momče je po osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zaderskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vige-



## OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cijenjenom občinstvu da sam moj Hotel "Kala" premjestio na nje-

## MARKO MARKOVINA

SPLIT  
TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo  
Dž. i. Španharda.

## OGLAS

Gradjevno Poduzeće

Petar Blasoffi & Frano Škofon  
Iskustveni nadzidarski maistor u ŠIBENIKU

u parlamentu — zijevaju. Općinska autonomija funkcionira i dalje „svijesno i pošteno“ preko svojih kulića, tambača, trlaja. „Sokoli“, društva i glazbe paradiraju i dalje; zastave se vijuju, a o Dalmaciji se i dalje pjeva „al je dika rodu svom“...

A omladina naša trune u celijama! U dnu mladenačkog srca zakopan je ideal slobode i misao narodnog jedinstva čami sa omladinom u celijama. Domovina je naša prosta tamnica, pred kojom straži komesar feljaba sa policijskim aparatom. Čuva da misao narodna ne pređe granice § 11 k. z. i da ne izađe na javu.

Ali omladina će naša ipak izaći iz tamnice misao će njezina prodrijeti na svijetlo. Ab.

### Našim „očevima“ ...

Po savjesti i dužnosti svojoj kazali smo javnosti, što su sve dobra uradili naši prvaci u ovim sudbonosnim časovima, i kako su postupali kao „radikalni“ vogje naroda na sastanku, gdje se je odlučivalo o tome, hoće li naš narod, hoće li Dalmacija pokazati: ima li ili nema svijesti, karaktera i života.

Stranačke razmirice i stranačke, lične interese nijesmo u vidu imali, jer ne pripadamo nijednoj strani „starih“, jer smo od mlagjih i jer smo pristaše svojih frakcija, koje ne odobravaju i ne slijede griješne stope svojih otaca... Bili smo uvijek, da se što zajednički preduzme, kad je potrebno, ali nijesmo tako slijepi, da begenišemo takvome držanju i rezultatu. Što govorimo, odnosi se bez razlike jednako na sve (rado komentiramo po želji nekih, da su prestavnici Šibenika bili D.r Makale i D.r Krstelj).

Pred nama pak stoji ova alternativa: ili su narodni vogje, pa su kao takvi morali preduzeti, što ih patri, ili nijesu narodni borci i prvaci, već ljudi, kojima je do pozicija i pasivnosti, a narodu kakogod bilo. Prvome uvjetu nijesu odgovorili. Nijesu učinili, što ih je išlo, što je od njih narod očekivao, već ga ostaviše, da mirno nosi svake terete i da se uči robovati. Je li to zar dužnost tih narodnih prvaka? Svak će to osporiti. A onda je naravno pitanje: zašto nijesu i ozbiljnim činom pokazali svoje rodoljublje, svoje radikalno raspoloženje? Nijesu, jer žele pasivnost, jer vole igrati se slijepih miša.

Napokon je iskočilo, što smo i očekivali, da jedan na drugoga svaljuje krivaju, a svaki sebe nastoji oprati, jer da jedan nije bajagi mogao drugome nametnuti svoje misli. Neka tako ne govore, jer ih dobro znamo. Djelom, djelom — vidljivim djelom nek sada pokažu što su i — pokažu li se kao takvi, kao dostojni narodni prvaci, kad se traži velikih žrtava za narodnu stvar, kad lični interes i ja pred općim dobrom iščekava, — mi smo prvi, koji ćemo ustati u njihovu obranu i reći im dostojnu hvalu, koja ih ide. Narodu ne treba njihovih radikalnih govora i nekoliko oštrih tendencioznih članaka, pa da se na tome ostane, već on traži, da ga ti narodni vogje zbiljski vode k činu, k djelu, koje će mu osvijetliti lice. Ne treba vaših riječi, gospodo zastupnici i vogje, mi vas

u političkom kotaru zadarskom, doprinaša jedini sudbeni kotar Zadar, sva tri ostala sudbena kotara pokazuju umanjene.

U dodatku se nalaze statističke table. Osobito preporučamo ovu knjigu. Svak bi je morao nabaviti, jer se njome može poslužiti u mnoge i različite svrhe, a osim toga, od potrebe je svakome za duševnu orijentaciju;

2. Trializam, smotra za politiku, književnost, trgovinu, obrt i financije. Izlazi u 7000 istisaka. Trst, godina I. svezak 2. (Za Trst i Monarhiju godišnja pretplata kr. 10; za pō godine kr. 5. Pojedini svezak 30 para. Uredništvo i uprava: Via Farneto 6. I. Trst. Izlazi svakog 15 u mjesecu). Ovaj je sadržaj:

Štampa i „Trializam“; Ministar Josipović izdajica Krune i Domovine; Ostvarenje trializma, piše Dr. N. Zv. Bjelovučić; Trst i Trializam od dr. W.; Mi smo plaćenici; Naši izvještaji; Širom domovine; Perom i olovkom; Odgovori uredništva.

Po pisanju ove dobro urejene smotre čini se, da su joj na čelu dobri i vrsni ljudi, a pogledom na izričito njezine stanovište ostavljamo svakome, da osobno izrazi svoje mnijenje. Megjutim rado simpatišemo jednoj pojavi ovakvog lista, pa čak i ne bio taj list najdošljedniji pravome nacionalizmu i svome zadatku.

hoćemo na djelu. Ako ste pripravn i na žrtve, kako govorite, eto vam otvorena polja, a ne skrivajte se za frazama. Narod u vas gleda kō u spasioca topac krvavih očiju... Dajte mu pomoć i žrtvujte se za nj. Potakli smo vas, da učinite, a što nijeste, jedino je vaša krivnja, i od toga se ne možete obraniti, jer ništa uvijek ostaje ništa. Ragje operite tu svoju ljagu i odmah dajte se na dostojno djelo narodnih prvaka. Čekamo to od vas. Nekoliko omladinaca.

Op. ur. Uvrštavamo i ovaj glas omladinaca, ko što ćemo svaki njihov glas uvrstiti.

Na drugom mjestu bavimo se za sada u kratko ovim samo, da odbijamo nedostojne tendencije nekih novina, koje bi htjele naše razlike izrabiti, misleći da će tome posijati smutnju u našim redovima.

Lako da se mi ovim pozabavimo u svoje doba i na dulje, govoreći otvoreno i javno. Kad bismo htjeli po primjeru drugih; mogli bismo ovo pretresti megju četiri zida, al mi se ne bojimo ni na javnoj tribini o tom govoriti i prekorigi, ko prekara zaslužuje pa bio on naš pristaša od najviše cijene. Ni samom predsjedniku naše stranke, prema kome gojimo ljubav i potpuno povjerenje kao čovjeku velike iskrenosti i dubokog uvjerenja, ne bismo gledali kroz prste, već kazali otvoreno, što mislimo.

U našim poštenim nastojanjima osjećamo se toliko jaki, da nam pri nikakvim razlikama nije nužda bježati u mrak, već ostajemo pri svijetlu, da nas svak vidi i čuje i sudi.

### „Izdajnički čin“

koji je šibenska omladina u zadnjem broju našeg lista predbacila prvacima stranaka, „Sloboda“ je preveć tragično shvatila. Istina je, da su se omladinci poslužili žestokim izrazima, te su u ogorčenosti i da im se ne predbaci subjektivnost i strančarenje, napali sve vogje bez razlike, pa i vogju naše stranke. Ali omladincima dobre vjere treba u ovom momentu to oprostiti, jer ne poznaju toliko pojedine vogje, da bi mogli razlučiti prave od krivih, proste vikače od iskrenih i trijeznih, konservativne od naprednih i neodvisnih.

Mi s naše strane nijesmo proglasili izdajicama one prvake, po gotovu ne vogju naše stranke D.r Smodlaku, čiji karakter i žilavi rad najbolje poznamo, ali boli jako nas, da se je akcija naše omladine onako mlako na srce uzela i da se još ništa ozbiljna nije provelo. Znamo i to, da se je u Splitu ipak nešto učinilo i da se tamo barem nastoji oko stvari; ali čemu se onda ostali prvaci — osobito ovi u Šibeniku — ne miču, dok glume da su „spravni na sve“ i grme proti svemu? „Jedinstvo“ starih barketaša splitskih upotrebilo je dakako i onu izjavu omladine, da se podlom zlobom obori na našu stranku i prvake, dakako po befelu onih mu iza legja. A ipak znadu dobro ti političari „srednjeg puta“ i njihov Antonije, da omladina uvijek i u prvom redu njima dovikuje: „sramite se i pfui na vas!“

Ovu smotru ne prate dobri glasovi, pa to ističemo i potpuno se slažemo sa željama „Slobode“, da se oni, koji se iza nje kriju, jave.

3. Zdravlje, lekarske pouke o zdravlju i bolesti; izdaje društvo za čuvanje narodnog zdravlja, a ureguju Dr. R. Vukadinović i Dr. V. Kujundžić. Mjesec Juni 1912. Beograd — ćirilicom.

(List izlazi svakog 15. u mjesecu na dva tabaka. Cena mu je za Srbiju 2 din. godišnje, 1 din. polugodišnje; za A. Ug., Bosnu i Hercegovinu i Crnu goru: 2 i 1 krunu; za druge zemlje 3 i 1 i po franaka. Novac se šalje za Srbiju: dr. K. Konstantinoviću, Beograd; za druge zemlje dr. K. Radojčiću ili dr. S. Nedeljkoviću, lekaru, Zemun).

Sadržaj: I. Članci. — Vraćamo se u rodni kraj od dr. Kujundžića. — Moderno kanalsanje varoši od Neš. S. Smiljanića, inženjera. — Kako se rana leči i zavija od dr. Dobr. Ger. Popovića. — Zdravlje našeg težaka, opisuje Isajje Mitrović, učitelj. — O nervozu od dr. Hran. M. Joksimovića. — Jedan lep običaj od dr. R. J. Vukadinovića. — + Sava Popović, od r. — II. Negovanje zdravlja u žene. — Društveni glasnik. — III. Pošta. — Dobre knjige i spisi. — Pretplatnicima na „Jektiku“.

Ovaj je književni list veoma potreban i jako raširen, Toplo ga preporučujemo.

### Dopisi.

Čavoglave, 15./VIII. 1912.

Vidi se, da našim pravašima ne godi istina, jer su se do zla boga uzvrpolili. Ipak žacaju se javno štampom kao poštteni ljudi reći sve, što sada govorkaju. Jao našem seljaku, dok bude tako nisko i ropski služio toj drniškoj gospodi!

Imaće kojih četrnaest godina, da nam je za glavara g. P. M., te je do lanjske godine na svačije naše zadovoljstvo lijepo vršio svoju službu, ali najednom i on se pogospodi i pošepuri; hoće da zapovijeda. I tako on je sam bez ičije privole imenovao lugara, poljara i druge, što prije nije bio njegov običaj ni pravo. Ali to je moguće i razumljivo, jer ima u općinskoj upravi poznatog gospodina R., koji ga štiti, a on njemu masne šilje zalogaše.

Po tome naš lugar nije ničemu kriv, kad mu glavar pravi smetnja i bedaste svoje rogjake ucka, da mu prkose. Vaša je laž, gospodo, netemeljita i razumljiva, pa vam nijedan pošten čovjek ne će nasjedati. Manite se ljudi čorava posla i ostavite dobre i poštene na miru. Serdar.

Tijesno, 12./8. 1912.

Svakome je naprednjaku dobro poznato, da su neka „mladenačka društva“, koja se osnivaju po Dalmaciji, skroz i skroz klerikalna, osnovana većim dijelom od samih popova isključivo u klerikalne svrhe.

Nastaje sada pitanje, može li jedan naprednjak novčano potpomagati ta društva? Ne! — i po što puta ne. Jesi li naprednjak iz uvjerenja, drži se čvrsto istog; ako si samo iz interesa, zato jer ti stoji dobro žeci svijeću bogu i vragu, onda ništa žalosnijeg. Ko je doveo hrvatsku stranku do rasula, već takove pristaše? Zato je dužnost svakog naprednjaka uprijeti prstom u onog pristašu, koji se tako vlada i javno ga žigosati, jer čemu uopće da takav bude na teret i štetu naše stranke? Slobodno mu je biti pristašom kojegod druge stranke, pa makar i one klerikalne. Ovo pišem isključivo za Tijesno, a uvjeren sam, da će me razumjeti oni, kojih se to tiče, a da ih i ne imenujem.

Makarska, mjeseca augusta.

Hrvatstvo današnje općine.

Ova današnja općina u rukama je kompromisana svih mogućih fela, hrvatske stranke, pravaško-klerikalne i talijanaša, koji dogoje do prisjedničke časti pomoću hrvatskih stranaka. Tkogod će reći: „Je li to moguće u Makarskoj, gradu, jednome od gnijezda hrvatsva?“ I zbilja tako je. U upraviteljstvu prisjednikom je jedan umirovljeni c. k. porezni prijamaik gosp. Niko Majstrovic. Taj gospodin, dobručina, odgojen je u talijanskom duhu, te je član talijanskog društva u ovome gradu i vazda skoro govori talijanski. Upotrebljava legine žigice, pa je član odbora za eukaristički kongres u Beču.

Još goreg imaju i razvikani pravaški radikali u osobi gosp. Giovanni De Ivanisevich. Taj je trgovac, tabla mu je dućana napisana talijanski i potpisiva se talijanski.

Otrag mnogo godina oni isti današnji pravaši, koji ga danas postaviše na čast opć. prisjednika, mazali su mu tablu nečistoćom, a danas je jedan od glavnih stupova pravaške stranke i član uprave hrvatske općine u Makarskoj. Veći je klerikalac od samoga biskupa Carica, dok ima čast biti blagajnik lurske trgovine na Vepricu!

Ovome lijepome konglomeratu na općini imamo dosta da zahvalimo Igranskom lavu, koji je danas postao umiljato janje, te mirno leži pred koljenima c. k. poglavarstva.

Tako se mijenjaju vremena. Vijeće još nije savano. Da vidimo bar na djelu te dobroćinice naroda!

Biokovski zmaj.

Kistanje, 19. augusta 1912.

Jučer pri misi u katoličkoj crkvi, koja se je držala za zdravlje Njeg. Veličanstva, imali smo

VELIKA ZLATARIJA  
GJURO PLANČIĆ  
VIS STARIGRAD VELALUKA  
BOGATO SNABDJEVENA PODRUŽNICA  
35-52 - - ŠIBENIK. - - -



# NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretpлата: na godinu Kr. 5.— Na pō god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Izdavač, vlasnik i tisak „Pučka Tiskara“

Pretpлата šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petit retku; za više puta

Poledini broj u mjestu 6 para vanjski 8.

jedno državno zastupstvo više, koje je izazvalo s jedne opći smjeh, a s druge negodovanje. C. k. porezni upravitelj Ernest Vida mora da vrši zapovijedi svoje žene, pa joj je jučer i u crkvi morao biti pokorni sluga. Prohtjelo se njoj i nevjesti na čilimima sjediti, pa je Vida morao u klupi, opredijeljenoj za c. k. porezni ured, primiti i ako preko volje, ženu i nevjestu. U večer je bila opća razsvjeta varoši, a Vida pogje po nalogu žene ugasio svijeće u kući i u uredu. Dobričina Vida uvijek sluša svoju ženu.

## Bilješke.

Na Balkanu vlada — „status quo“.

Cetinski Vijesnik od 4. (17.) augusta donosi u cjelini na prvoj stranici članak iz našeg lista „Onamo namo za brda ona“, pozdravljajući zanosom taj „poklič braće iz Dalmacije“.

„N. Jedinstvo“ piše u br. 99. o dispositivnim fondovima, štreberima i špijunima i pita: „U ovo 50 godina koji su to, što su stajali najviše izmjeđu Prijestolja i naroda hrvatskog?“ — Mislimo, da je Antoniju „Sloboda“ na sve to kratko, ali jezgrovito odgovorila.

Glede priloga u prošlom broju našeg lista, u koliko se odnosi na osobu D.r Smodlake, imamo da prema njegovoj izjavi u „Slobodi“ opazimo, da se D.r Smodlaka nije uopće ni sastao na parobrodu sa popom Vladom Vukovićem, niti s njime govorio i da prema tome otpada sve ono, što se u prilogu na nj odnosi.

## Vijesti iz grada i okolice.

Brza pruga do Šibenika. Jedva više da i naš grad dobije Lloydovu brzu prugu. Uvest će se novom godinom te će polaziti iz Trsta svake negjelje na 10 sati u večer, a stići će u Šibenik u ponedjeljak jutrom u 10 sati prije podne. Povratak iz Šibenika u utorku na 7 popodne, a stiže u Trst u srijedu na 6 sati iz jutra.

Za ovu se prugu gradi novi parobrod *Bruck*. Čujemo da Ugarsko-hrvatsko društvo hoće, da uvede jednu brzu prugu, koja će kroz dan obići Dalmaciju i ne će biti potrebno u parobrodu noćiti. Parobrod bi se gradio bez postelja. Iz Rijeke bi pošao u jutro, a došao bi u Kotor u večer.

Hoće li to zbilja biti, ne znamo, al ovaj projekat to društvo ima već davno u misli.

Odnarogjivanje hrvatske djece, još je i danas na dnevnom redu. Ima kod nas sudaca štitnika, koji sirotu djecu, ostavljenu od nedavno preminulog kolege im suca i poslanu od istog im oca Hrvata na jedan zavod zagrebački, nastoje sada — tobož radi oskudice materijalnih sredstava — dignuti sa hrvatskog zavoda, da ih onda za mlada interniraju u kakav talijanski zavod, te odnarde. Takovo odnargjivanje podlo je a i proti zakonu je, jer volja pokojnog oca odlučuje isključivo o uzgoju djece. Kad su ta djeca po pok. ocu stavljena u hrvatsku školu, moraju se hrvatski i uzgajati.

Zapljena. I zadnji nam je broj bio zapljenjen po čk. d. odvjetništvu. Da bi zašto, ne bi čovjek ni žalio! — al za samih 5 riječi. Mi ne znamo, kako da nazovemo ovo postupanje cenzurnih vlasti.

Kad bi bar dobili komad medalje, pak nas ostavili u miru božjem više.

Drugo izdanje za naše pretplatnike nijesmo mogli izdati nego u ponedjeljak, na što upozorujemo iste i molimo ih, da nam ne kasne slati pretplatu, a da možemo odoljeti trošcima, što nam nastaju od čestih zapljena. Šaljite pretplatu i širite list, tražeći ga po svim lokalima!

U Tijesnome, inače mjestu sveopćeg mrtvila i političkog indiferentizma, glas o osudi Luke Jukića i družine ipak je probudio mjesnu mladost, te je ona priredila uspješnu demonstraciju protiv komesara Čuvaja.

Zbog te demonstracije bili su u ponedjeljak osuđeni po Bachovoj patenti od kot. Poglavarstva jedanaestorica, neki na 6 dana zatvora, neki na 3, a neki na 2 dana.

A „najradikalniji“ Krešimirov grad, leglo „sokolova“ sa lavovima a la Krstelj, Drinković ni da se makne za braću u Banovini. Evala Tješnjanima!

Na 23. rujna otvara sa kod ovog okružnog Suda treće ovogodišnje porotno zasjedanje.

„Radikali“ šibenski ljute se na neke novine što su iznijeli u javnost njihovo držanje na onim „pouzdanim razgovorima.“ A ipak oni isti htjeli bi da omladina pjeva hvalospjeve lavskom držanju D.r Krstelja na onom sastanku, koji da je bio „spravan na sve“. Mi to dobro znamo, da su „radikali“ šibenski bili doista spravni na sve ono, što su znali da se nikad ne će učiniti, a da su de facto (u Šibeniku na onom prvom sastanku) sve gjačke predloge odbili — radi sentimentalizma, radi suvišnih žrtava, radi nemogućnosti itd. — samo su na sabiranje patakuna pristajali, jer tu je patriotizam naj — jeftiniji.

Dvogubi Janusi, koji jednim licem ratoborni gledaju u masu, da opsjene prostotu, a drugim se licem lojalno i bogobojazno klanjanju onima gori, gdje Šusterić vedri i oblači.

Za zdravlje. Upozorujemo, da se na Vruljama iz pekarnice gosp. Frana Matika po cio dan diže sumpor i od smrada ne može se tu u blizini stajati. Bilo bi već vrijeme, da se to uredi i podigne dimnjak, jer ovako nanaša štete zdravlju.

18. Kolovoza proslavljen je u Šibeniku više i manje kao i ostalih godina. Općina je kratkim ali jezgrovitim proglasom pozvala građane, da kao uvijek proslave svečani god. Budući općinska glazba više ne postoji, ergo nije ni mogla udarati, ni natjecati se kao drugih godina s talijanskom, to je ovaj put sama talijanska (u najpravašijem Krešimirovu gradu! Op. ur.) valjda po nalogu inače „najhrvatskije“ (!) — općine šibenske obilazila jutrom rano dvaput gradom, udarajući vesele „marče“, a u večer je koncertirala na poljani pred „Sokolom“. Na podne je bio na „Schwarzenbergu“ svečani objed, na kojem su sudjelovali predstavnici vlasti u paradi. Općinu šibensku zastupao je na tom objedu glavom D.r Krstelj, te je uz oduševljeno klicanje i pucanje topova nazdravljao; sudjelovao je i službi božjoj.

Šte je prošlo u najboljem redu.

Kupalište Matačić. (Primamo ovo od uglednog građanina i donosimo bez komentara). Dne 21. tek. god. g. Matačić je zatvorio svoje kupalište, ne javivši prije o tome nikome ništa. I lani je on zatvorio iznenada na podne, čini mi se istog dana. Sjećam se, da je lani bila ovih dana teška vrućina, termometar je pokazivao 34° C. u hladu, dočim je ove godine onog jutra oko 7 sati palo malo kiše i nešto zahladilo, nu ne toliko, da bi trebalo zatvoriti kupalište.

Nu g. vlasnik, koji posjeduje dozvolu za to, misli da ne mora imati nikakvog obzira prama svojim gostima. Istina je, da je kupalište bilo slabo posjećeno, pak moguće bilo i pasivno, al i vlasnik je držao po staroj navadi cijene visoke, tako, da mnogo obitelji uzimahu skupno lagju te igjahu na kupanje na Martinsku, što im nije nimalo ugodno bilo, osobito ženskima, da se megju ostrim kamenjem svlače i kupaju.

Pošto je to jedino kupalište u mjestu, čini mi se, da bi i općina imala doći u pomoć, ako treba, vlasniku, ali mu za to nametnuti dužnost nekog obzira prama publici u mnogim stvarima, a tako isto, da nekoliko dana prije javi, kad će se kupanje zatvoriti, a ne ovako.

Al, pade mi na pamet, mnogi (da ne kažem svi) od gospode, što zapovijedaju, vele, more je za ribe, a za biti čist, da je dosta, da ga brijač svake negjelje umije. A neki, koji vigješe pod Docem ženske gdje se kupaju, zavapiše: „Ah, Šibeniče, šta si dočekao! I ženske sad ulaze u more! — toliko se naš grad pokvario.“ *Građanin.*

Vjenčanje. Gosp. Prof. Marin Katunarić vjenčava se dne 26. tek. mj. sa odl. gicom Vinkom Lukšić-Slavić. Našim prijateljskim mladencima iskrena čestitanja.

Iz Zlarina nam pišu, da žandarmerija ne dopušta usred bijela dana, da se pjevaju naše pjesme, pa ne možemo da shvatimo, koji bi uzrok bio, da tako postupaju. Upozorujemo na ovo pozvanje faktore.

Istini na čast. G. Ante Rajević, cand. prava moli nas da donesemo, da on nije napisao, niti potpisao članak štampan u br. 35. „Naprednjaka“ pod naslovom „Rodoljubni naši očevi“, što rado činimo.

Primili smo od omladine popis doprinosa za Čuvajevu žrtvu, ali radi prostora lista i s razloga, što je to omladina već u drugim listovima oglašila, ne donosimo ga.

Radi istog razloga nijesmo donijeli ni izjavu gosp. A. Rajevića „Radi tačnosti“. Donosi je „H. R.“ a pošto je to stvar omladine, to će oni omla-

dinci, koji nam poslaše članak *Rodoljubni „naši očevi“*, to pitanje sami urediti.

Sa naše strane primjetit ćemo da je nedelikatnost bila stavljati upitnik iza riječi „nekolicine“ (omladinaca) te da je na koncu izjave preveć sebi uzeo prava, kad hoće da govori u ime cijele omladine nezgodno tendencioznim riječima „a još manje ostala omladina u Šibeniku, čijim je neznanajem štampan.“

Talijani i pravaši šibenski u najboljoj su slozi i ljubavi. Najbolje nam to zasvjedočuje „Il Dalmata“ na uvodnom mjestu u predprošlom broju, kad u nebesa kuje miroljubivu politiku šibenskih „radikala“, napadajući najžešće sve Hrvate po Dalmaciji „fatta eccezione pel comune di Sebenico, che, bisogna dire la verità, ha con molto buon senso abolite le antiche angherie e le inutili tendenze terroristiche contro gli Italiani.“ ecc.

Sada je potpuno razumljivo, zašto su talijanaši šibenski slobodniji od naših pristaša; zašto talijanska glazba redovito i nesmetano svira pod nosom pravaškog „Sokola“; zašto se pravaši šibenski nijesu ni makli prigodom zadnjeg prolaska dalmatinskih „bersaljera“ kroz Šibenik — dok su se po ostaloj Dalmaciji, osobito u Splitu, priredile bučne demonstracije. — A ipak kad im je u tu svrhu prispjelo odaslanstvo mladih Hrvata zadarskih, grimili su i pred njima se razbacivali: D.r Krstelj, da on ima spremnih nekoliko stotina, D.r Dulibić, da bi trebalo ukrčiti se u parobrod i istisnuti „bersaljere“, D.r Drinković, da ih treba pogjaviti, pobacati u more...

Ugodni razgovori: Dok su općinski prisjednik Vlade i tajnik Dinko u paradi i kani išli za sprovodom pok. Mattiazzi-a, opazio je Vlade prolazeći baš na putu veliku gomilu smeća i pokazao je Dinku. Na to će im jedna težačica: — Vi ste na općini, pa zašto ne očistite?

Vlade se na to zibunio u djevičanskoj svojoj duši, a Dinko će ljutito: — Banka ima novaca, a ne općina!

(Imaju pravo! Oni najbolje znadu, gdje su općinski novci. Op. ur.)

Radi kratkoće vremena, da govorim sa mojim kolegama radi objelodanjene izjave gosp. A. Rajevića, javljam, da ćemo odgovoriti u narednom broju. *M. Bartulica, stud. juris.*

„Hrvatskom muzičnom društvu Kolo“. Da počaste uspomenu pok. Pauline ud. Lukanović, darovaše u fond društva: gosp. Sime Sunara K. 2; „braća Makale K. 2, da počaste uspomenu pok. Bona Garbati, rođj. Carić. Da počaste pak uspomenu pok. Ante Mattiazzi-a: gosp. Niko Marinković K. 2, obitelj Dušana Stazića K. 2 i braća Makale K. 2. Uprava svima najtoplije zahvaljuje.

SE NE VRAĆAJU. - POŠILJKE NEPLAĆENE PRIMAJU SE. - - E RAČUNAJU 16 PA- ETIT RETKU, A ZA TA PO POGODBI. NJA I ZAHVALE 20 A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ. Iljadica i drugovi

ponos Milanaca ipatičan, kao što ki ponos, ali je ostojan divljenja, an; on je plamen, e, on je moralna čudnovatu aktiv- aj živahniji, naju- je, -duguje svoj

risiti, ako mogi alno čuvstvo, nači alijani bili psiho- samo prema svom nego najvećma evo to je baza

na logično izviru, gi tijekovi unu- ke. Nacionaliste ferentni naprama politike i nekomu iga kao ispraznim vcima. Sada, a da e pred nekoliko istellini objeloda- lia“ nekoliko čla- rugi irendetizam“, upirao u dužnost, pitanja Podneva

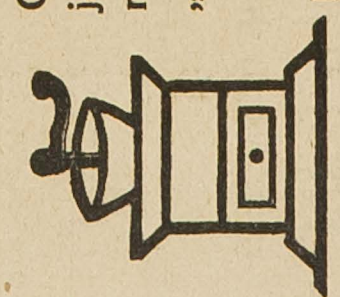
oslobodimo one manja, a svi znaju, u svojoj veoma knjigama, u kon- ia, nije nikad za- itanja i probleme je razlika izmjeđu e bave ovim pro- cijonalista), samo ene stranke kon- života cilj samoj vlja svrhu nacije n naime hoće — njegovu misao, a

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s konča- u vretencu izdusti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuća a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvog rirode momče je po- osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i zje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, iue poticao je vigje-

Oprezno odbi-  
jajte slične o-  
mote, koji nijesu  
„Pravi Franck“.

Proizvod naj-  
boljih domaćih  
sirovina.



Kod kupovanja  
„Pravog Francka“  
izvolite paziti na  
ovaj tvornički  
znak.

Tvornica  
u Zagrebu.

im 112/1486



## OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cijenjenom občinstvu da sam moj "Hotel Krka" premjestio na nje-

## MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda

## OGLAS

Gradjevno Poduzeće

**Petar Blasoffi & Frano Škoton**

Ispitani nadzidarski maistor u ŠIBENIKU

## OBJAVA

Čast mi je staviti do znanja mojim štovanim mušterijama i cijenjenom občinstvu da sam moj "Hotel Krka" premjestio na njegovo staro mjesto, to jest gdje se je u zadnje vrijeme nalazio "Hotel Velebit" koji sada prestaje.

Preporuča se naklonosti starih prijatelja i cijenjenog občinstva, koji će u "Hotelu Krka" naći sve najmodernije konforte.

Sa veleštovnjem  
**FRANE CRLJENKO**

## MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Eternita,

Cijevi, dimnjaka i pločica keramike □

Stakala, prostih i ornamen- talnih □

Papendeka tankog i debeloga Zahoda porculane i t. d. 37

## OGLAS

Gradjevno Poduzeće

**Petar Blasoffi & Frano Škoton**

Ispitani nadzidarski maistor u ŠIBENIKU

poduzimlje svaku vrst gradjevnih radnja i popravaka. Specijalista u gradnji štednjaka (Sparherda) i peći za sobe.

Poduzimlje čvrste radnje u cement beton (Eisenbeton) bez potrebe željeznih gređa, sa posebnom kancelarijom za nacрте i trebov- nike u kući Pasini put Suda. 24

## HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.

2.000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

### BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTA KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PRE- UZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE

### MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KU- PONE, PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIE- BANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BEZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA. - - - -

PAPIRNICA  
**JURAJ GRIMANI**  
ŠIBENIK

Pribor za pisace strojeve svijuh sistema.

- - Razglednica i svih ostalih kancelarijskih predmeta. Svi školski risači i pisaci predmeti.

**Gritzner Šivači Strojevi**  
Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju najbolji.

**Gritzner Koturače**  
odlikuju se već od godina čvrstoćom i kva- litetom materijala.

**Svakovrsne Igračke i Bijouterije.**  
52-38

Automatična olovka i pera



## PIO TERZANOVIĆ

### Šibenik

Velika zaliha za ljetnu sezonu

### MUŠKIH ODIJELA

Najmodernijeg kroja uz vrlo

umjerene cijene

52-37

NE BOJI SE UTAKMICE.

### PRVA ZAGREBAČKA TVORNICA



pečata iz mjedi i gume za urede. — Tvornica email-tabla i tablica.

Strojevi za numeriranje i t. d.

Glavno zastupstvo za Dalmaciju: 31

**Petrić Ljubomir - Split**